

TAUTINIS UGDYMAS – SVARBIAUSIA LIETUVOS ŠVIETIMO MISIJA

Vincentas Lamanuskas
Šiaulių universitetas, Lietuva

Tautiškumo ugdymas yra tautinio auklėjimo pamatas. Jeigu ugdymo procese visapusiškai atsižvelgiama į tautybę, tai tautinis auklėjimas iš esmės sutampa su žmogaus ugdymu apskritai. Čia neabejotinai ir slypi visa jo esmė. Būtina akcentuoti, kad tautiškumui puoselėti lietuviai visuomet skyrė daug dėmesio. Jau M. Mažvydas „Katekizme“ (1547), M. Daukša „Postilėje“ (1559) atskleidė gimtosios kalbos reikšmę lietuvių tautos išlikimui. Žinomi XIX a. pabaigos – XX a. pradžios Lietuvos šviesuoliai dr. J. Basanavičius, M. Valančius, J. Šliūpas, S. Daukantas savo darbais propagavo liaudies kultūrą, skatino ugdyti tautinę savimone. J. Jablonskis, J. Maironis, P. Višinskis, G. Petkevičaitė-Bitė ypač stengėsi parodyti meilės savo tėvynei, gimtajai kalbai ir gimtajai šaliai svarbą. V. Storosta-Vydūnas tautinio auklėjimo sampratą praturtino teorine prasme. Jo sukurtos žmogaus ir tautos dvasinio tobulėjimo koncepcijos atskleidžia dvasinės kultūros atgimimo sąlygas. Prof. S. Šalkauskis ypatingą dėmesį skyrė jaunosios kartos auklėjimui tautai ir visuomenei (beje, aktyviai propagavo Lietuvos kaip tilto tarp Rytų ir Vakarų bei lietuviškosios kultūros kaip Rytų ir Vakarų kultūrų sintezės idėją). A. Maceina veikale „Tautinis auklėjimas“ pateikė jaunimo tautinio auklėjimo sistemą, apibrėžė tautinio auklėjimo ryšį su visu ugdymu. Nors šiandien dauguma šių idėjų yra gyvos, propaguojamos dabartinių Lietuvos mokslininkų bei pedagogų darbuose, praktinė jų sklaida vis dėlto kelia pagrįstą susirūpinimą. Lietuva jau kurį laiką yra Europos Sąjungos narė. Per šį laikotarpį įvyko esminių pokyčių tiek Lietuvoje, tiek visoje Europoje. Lietuva visuomet buvo nesaugi geopolitiniu požiūriu, jai visuomet grėsė, gresia ir grės nutautėjimo pavojai. Ypač pataruoju metu, kai aukšti Europos Sąjungos politikai atvirai prabilo apie „Jungtinių Europos valstijų“ kūrimą. Tai rimtas pavojus tautinei valstybei. Kosmopolitizmas, neigiama globalizacijos įtaka neprisideda prie tautinių vertybių, tautiškumo apskritai stiprinimo. Filosofas J. Girnys veikale „Tauta ir tautinė ištikimybė“ kosmopolitizmą apibūdino kaip „tautos moralinį genocidą“. Rimta grėsmė – į Lietuvą plūstanti nekontroliuojama, suvienodėjusi, neretai ir vulgari „smegenis plaunanti“ masinė pseudokultūra. Ne mažiau pavojingas yra ir perdėtas, dažnai tinkamai nesuvoktas žavėjimasis rytietiškomis meditacijomis, filosofijomis, pagaliau įvairiomis religinėmis sektomis, kurios vienaip ar kitaip teigia, jog lietuvybė yra „niekalas“, trukdantis dvasiškai tobulėti ir pakilti į dvasines aukštumas.

Tarptautinė komisija „Švietimas XXI amžiui“ pirmoje sesijoje pabrėžė, kad švietimas turi būti grindžiamas tarptautinės bendrijos pripažįstamomis vertybėmis, tarp kurių nurodomas ir kultūrinis tautinis tapatumas. Pagaliau ir prof. T. McLaughlinas veikale „Šiuolaikinis ugdymo filosofija: demokratiškumas, vertybės, įvairovė“ (1995) pstebi, jog Lietuvoje tautinio tapatumo, tautiškumo ugdymo klausimai svarstomi ypatingame kultūriniaame, istoriniaame ir politiniaame kontekste. Ar galime to nepastebėti? Juk ir Vakaruose pozityviai nusiteikusiai teigia, jog reikalavimas ugdyti arba bent išsaugoti lietuvišką tapatybę yra absoliučiai pagrįstas. Tokius siekius sieti su nacionalizmu yra visiškai absurdas. Akivaizdu, kad tautiškumo iš esmės neįmanoma atskirti nuo europiškumo, kurį lietuviai netiesiogiai įgijo perimdami krikščioniškąją katalikiškąją tradiciją. Lietuvių tautinės tapatybės išlaikymas ir plėtojimas ypač reikšmingas pačiai europiškumo sampratai. Tad ar galime be jokių išlygų pritari liberaliuoju intelektualizmu grindžiamam švietimui?

Vienas svarbiausių Lietuvos švietimo bendruomenės (ir ne tik) siekis turėtų būti tautiškai susipratusios jaunuomenės ugdymas. Išties švietimo neįmanoma atskirti nuo kultūrinio tautos pamato, nes nuo to, kokį žmogų ugdysime, kosmopolitą ar savo valstybės pilietį, priklausys mūsų šalies ateitis. Tautinės tapatybės ugdymas, rūpinimasis jos išsaugojimu ir skatinimas įžvelgti vidinius tradicijos prieštaravimus, tautinio būdo silpnuosius ir stipriuosius bruožus yra vienas pagrindinių mokyklos veiklos principų. Pedagoginės bendruomenės misija – ugdyti kritiškai mąstantį žmogų, gebantį savarankiškai spręsti ir prisiimti atsakomybę už savo veiksmus, brandinti asmens tautinę savimoneę, ugdyti meilę gimtajam kraštui ir mokyti būti pirmiausia savo valstybės piliečiu. Nuolatinis pedagogų rūpestis – kaip moksleiviui duoti tą pilietinę ir patriotinę įkrovą, kaip įprasminti ugdymą, kad sulauktume norimų rezultatų. Svarbu, kad jaunuomenė suprastų, kokios svarbios yra ne tik vadovėlių, bet ir paveldo, istorijos žinios, leidžiančios jaustis tiek lietuviu, tiek europiečiu. Ar įmanoma Lietuvos švietimą gražinti į tautiškumo kelią? Įmanoma, jei tik „tauta pabus iš pavergto proto vergijos, išsilaisvins politiškai ir dvasiškai ir suvoks, kad ji yra Lietuvos valstybės suvereną“ (Voverienė O. Tautotyros etiudai. Vilnius, 2011, p. 500).

Summary

NATIONAL EDUCATION AS THE MOST IMPORTANT MISSION OF THE LITHUANIAN EDUCATION

Vincentas Lamanuskas

University of Siauliai, Lithuania

National identity development is a foundation of national education. On the other hand, the national identity is the society and state base. The current political situation in Lithuania doesn't create good conditions for development of national identity. It is obvious that a national situation of the present Lithuania can be named as sorrowful, because of an erosion of national values. Each member of a society is obliged to do everything in order to keep and develop universal and national values. The development of national values should be the main priority of our society. From the other side we can emphasize that one of Lithuania's most important aims of the education community should be nationally mature youth education. Young people (well educated and nationally mature) are the future of Lithuania.

Key words: education system, national identity, national education.

Vincentas Lamanuskas

Professor, Natural Science Education Research Centre, Siauliai University,
P. Visinskio Street 25, LT-76351 Siauliai, Lithuania

E-mail: v.lamanuskas@ef.su.lt

Website: <http://www.lamanuskas.projektas.lt/>